

DETTA NUMMER AV FORSKNING om undervisning och lärande ägnas helt åt att presentera de nationella forskarskolor som inrättats inom ramen för Lärarlyftet. År 2008 beviljade regeringen medel för tio forskarskolor för yrkesverksamma lärare och gav därigenom 150 lärare möjlighet att gå forskarutbildning fram till licentiatexamen. Detta är ett viktigt led i en större satsning på ämnesdidaktik och skolutveckling, baserad på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Dessa lärare examineras under 2011 och 2012, vilket innebär att en omfattande ny resurs för vetenskapligt grundad skolutveckling står till förfogande.

Som en final på studietiden för licentiaterna och samtidigt som en nystart för deras karriärvägar inom skolan anordnades en konferens den 24 november 2011 i Lärarnas Hus i Stockholm. Arrangörer var nio av de nationella forskarskolorna och Lärarförbundet i samarbete med Lärarfortbildning AB. Konferensens syfte var dels att sprida kunskap om den forskning som under 2,5 års tid bedrivits av 150 licentiaterna inom forskarskolorna, dels att erbjuda ett möte mellan forskning, skola och beslutsfattare. I programmet ingick tal av utbildningsminister Jan Björklund, en översikt över aktuell forskning inom ämnesdidaktik och skolutveckling av professor Bengt Schüllerqvist, presentationer av forskande lärares forskningsprojekt, samt paneldebatt med deltagande av forskare, forskande lärare, politiker och kommunföreträdare.

Bengt Schüllerqvists föreläsning återges i separat artikel.

Konferensen inleddes av professor Cecilia K Hultberg som hälsade alla välkomna och talade om att det var forskarskolan Språk och lärande i ett mångfaldsperspektiv (SLIM) som tagit initiativ till denna gemensamma uppföljande konferens. Forskarskolorna har inneburit ett kollektivt kunskapslyft för 150 lärare vilka därmed bidrar till skolutveckling. Men vad har hänt dessa lärare när de återvänder till sina skolor? Det var en fråga alla hade med sig och som debatterades livligt under dagen.

Därefter hälsade Lärarförbundets ordförande Eva-Lis Sirén välkomna till Lärarnas hus och en konferens för alla intressenter. Sirén menade att det ska finnas en fortsatt professionalisering av läraryrket och att skolan ska vila på vetenskaplig grund. Skolan ska ha ett vetenskapligt förhållningssätt och forskarutbildade lärare ska driva skolutveckling. Skolan är en kunskapsorganisation som växer om den tillförs ny kunskap och för detta krävs en bred politisk enighet.

Utbildningsminister Jan Björklund nämnde att den snabba sociala och ekonomiska utveckling som sker gör att vi ställs inför nya utmaningar, vilket även inbegriper utbildningspolitiken. Vi har fått ny läroplan för alla skolformer som är mer precis, nya nationella prov, nya utvärderingssystem, nya betyg, ny skollag, nya gymnasier med lärlingsutbildning och inte minst lärarlegitimation. Genom

Lpo 94 togs ökad hänsyn till enskilda individer och Björklund poängterade att elever har rätt att nå vissa mål, men att det tar olika lång tid. Undervisning är *inte mekanik, det är processer – det tar tid*, underströk Björklund. Vidare menade Björklund att kritiskt tänkande inte får ställas mot kunskap. Kritiskt tänkande bygger på kunskap liksom framgångsrik utveckling bygger på kritiskt tänkande.

Som avslutning berättade utbildningsministern att 1990 fanns det 2 000 lektorer i grund- och gymnasieskolan mot dagens 200. Målsättningen är att få tillbaka nivån till 2 000 lektorer, gärna fler. Men då krävs det att skola och kommun tycker detta är viktigt. Nu är man överens med SKL på nationell nivå, men det är givetvis inte säkert att enskilda kommuner är det. Det satsas på forskarskolor och statlig karriärutveckling. Regeringen har avsatt resurser, som kommuner kommer att få, för att skickliga lärare ska kunna få karriärutvecklas. Det går att lyfta resultaten i skolan och göra läraryrket mer attraktivt, men det kan behövas fler reformer, avslutade utbildningsministern.

UTGÅNGSPUNKT FÖR KONFERENSEN var den nya skolagens skrivning om att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Grundtanken är att denna gemensamma kunskapsbas byggs bäst av akademi och skola tillsammans. En avsikt är att minska avståndet mellan den ämnesdidaktiska forskningen och undervisningen i klassrummet. Därmed kan också kontakterna stärkas mellan arbetsfältet, ämnesdidaktiska forskningsinstitutioner och den utbildningsvetenskapliga kärnan i nya lärarutbildningen. Genom denna samverkan kan forskningsresultat spridas såväl som att nya forskningsbehov kan uppmärksammas med hjälp av forskarutbildade lärare till förmån för en mer forskningsbaserad skola. I en praktisknära utbildningsvetenskaplig forskning krävs att problemen och

forskningsfrågorna hämtas ur skolpraktiken, medan den vetenskapliga kunskapsutvecklingen kräver teoretisk utveckling med stöd av akademien.

I DETTA NUMMER PRESENTERAR nio medverkande forskarskolor den forskning och de licentiatarbeten som producerats inom ramen för lärarlyftet. Forskarskolorna beskrivs i var sitt avsnitt tillsammans med en artikel skriven av en licentiat vid varje forskarskola. De nio forskarskolorna utgör mycket breda och omfattande ämnesområden inom samhällsvetenskap, naturvetenskap och humaniora med inriktning på ämnesdidaktik i skolan. Vid de olika lärosätena har en omfattande produktion av licentiatuppsatser genomförts. Licentiaternas forskning representerar med andra ord en rik skörd av olika ämnesfördjupande och ämnesdidaktiska projekt inom en mängd problemområden som till exempel klassrumssituationen och dess villkor, lärares arbete, skolan som organisation och kultur, ämnesdidaktisk kompetens, implementering av nya kursplaner, undervisningsmetoder, lärande och kunskapsutveckling inom olika ämnen, bedömning av elevernas kunskaper, et cetera. Detta gör att angelägna problemområden inom skolan blir allsidigt belysta, vilket i sin tur gynnar den fortsatta utvecklingen av en kunskapsbaserad skola. Beprövad erfarenhet samt färdighets- och förtrogenhetskunskaper behöver kompletteras med reflekterande teoretiska och vetenskapligt baserade kunskaper i skolans verksamhet.

SITUATIONEN I SKOLA OCH UTBILDNING är stadd i ständig förändring. Traditionell klassrumsundervisning kompletteras med arbetsformer som utnyttjar informationsteknik och sökande efter specifika behov och individuella profileringar. Samtidigt sker en globaliseringsprocess i det kunskaps- och informationsamhälle som växer fram,

som kan karakteriseras av en ökad kunskapsmässig och kulturell mångfald som ständigt konfronteras med varandra, ett informationsflöde som blir åtkomligt på ett helt annat sätt än tidigare. Nya demokrati- och auktoritetsförhållanden förändrar också undan för undan lärar- och elevroller och synen på vad som är nödvändig kunskap. Den traditionsupplösning och auktoritetsförlust som skolan nu genomgår ställer nya krav på lärare och elever, utveckling av nya organisationsformer för pedagogisk verksamhet, ny belysning av olika kunskapsperspektiv i undervisningen. På samma gång ökar betydelsen av den produktion av kunskap som blir möjlig att utveckla inom skolans ramar. Lärararbetet kräver alltmer av kommunikativ kompetens baserad på förståelse, överblick och personlig handledning av de unga växande som rör existentiella, etiska och estetiska aspekter på kunskaper parallellt med fördjupad kompetens inom olika vetenskapliga kunskapsområden.

Den senare läroplansutvecklingen har också inneburit ett vidgat kunskapsbegrepp i skolan där erfarenhetsgrundade kunskaper jämföras med mer teoretiska kunskaper. Samtidigt har ett nyhumanistiskt bildningsbegrepp lanserats för att lösa individualiseringen i skolan där individen söker kunskap och bildning genom erfarenheter av vetenskap, språk, litteratur, konst och musik. Likaså har en utbildningsvetenskaplig kärna införlivats i den nya lärarutbildningen som är ett samlingsbegrepp för forskning inom olika ämnesområden inom högskolan med inriktning på bildning, utbildning, undervisning, kunskapsutveckling och lärande. Skolan har också fått stor uppmärksamhet i politik och media med ökade krav på elevernas kunskaper i skolan även sett i ett globalt konkurrensperspektiv. Den målstyrda skolan får därmed en större accent på resultaten, så som den nya läroplanen och kursplanerna i de olika ämnena nu är

utformade. Det ställer krav både på en ökad professionsutveckling och utveckling av en effektivare kunskaps- och undervisningskultur i skolan. Skolan ska göras till ett kunskapsäventyr för eleverna samtidigt som kunskaper ska kunna utvecklas, utvärderas och bedömas. Det är denna komplexa skola som licentiaterna i sina olika forskningsprojekt ger rykande aktuella insikter i.

I ETT AVSNITT I DETTA NUMMER beskrivs de temapresentationer om licentiaternas forskning som de framförde under konferensen i sex parallella sessioner: Skolan som språklig och kulturell mötesplats; Värdegrund, bedömning, betyg; Teknik, multimodalitet och lärande; Individens lärande; Lärande i olika kontexter samt Att utbilda för framtiden. Presentationerna avslutades med korta summeringar i dialog med auditoriet.

Detta specialnummer avslutas med en översikt av de licentiatuppsatser som lagts fram vid de olika forskningsinstitutionerna inom ramen för Lärarlyftet i denna omgång. En följd av konferensen kan vara att nätverk bildas där fruktbara kontakter kan utvecklas mellan ämnesdidaktisk forskning och praktisk skolverksamhet. Dessa kontaktnät kan leda vidare till konstruktiva samtal om strategier för att ta tillvara de forskarutbildade lärarnas vetenskapliga kompetenser med inriktning på skolutveckling. Vi hoppas att detta specialnummer ska stimulera till framväxten av detta nätverk. Av betydelse är också att verka för att nya karriärvägar öppnas för de nyutbildade licentiaterna. Deras forskning inger förhoppningar om en förnyelsebärande framtida skolutveckling som det kan ställas stora förväntningar på:

Forskande lärare – en framgångsfaktor!

Maria Calissendorff & Ralf Sandberg